

УДК 378.091.12/051:796

Завальнюк О.В.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемою розвитку професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти. Характеризується зміст програми розвитку професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, тренер-викладач, професійна компетентність, курси підвищення кваліфікації, тренерська діяльність.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна компетентність фахівців в галузі фізичного виховання та спорту є необхідним фундаментом та головною умовою професійної діяльності фахівців і водночас важливим соціальним замовленням, забезпечення якого здійснюється у процесі підвищення кваліфікації. Побудова незалежної України, відродження української нації потребують нового бачення професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, вдосконалення кваліфікації, яку вони здобули і спрямування отриманих знань на потреби людини і держави.

Професійна діяльність тренера різнобічна. Вона включає в себе виконання низки функціональних обов'язків, які визначають особистісний та діяльнісний аспекти професійної компетентності тренера-викладача. Серед них слід виділити навчально-виховну діяльність, керування тренувальною та змагальною діяльністю спортсменів, спортивний відбір, участь у науково-методичній роботі, організацію та проведення змагань, матеріально-технічне забезпечення, самовдосконалення та підвищення своєї кваліфікації [3].

Керування тренувальною діяльністю складається з умінь тренера-викладача програмувати тренувальний процес, впроваджувати розроблені програми та плани у практичну діяльність, здійснювати контроль за тренувальним процесом і станом спортсменів, проводити різноманітні відновлювальні заходи. При здійсненні програмування тренер-викладач, виходячи із головної мети, а саме запланованого результату на змаганнях, можливостей спортсменів, умов їх підготовки, аналізу результатів минулого сезону, ставить конкретні завдання на кожний етап підготовки та розробляє конкретну модель тренувального процесу. Така модель передбачає співвідношення окремих видів підготовки, обсягів і динаміку тренувальних навантажень різного характеру та спрямованості, використання різних засобів і методів у тренувальному та відновлювальному процесах [2; 4].

Успішна реалізація програми та планів підготовки можлива тільки при умінні тренера-викладача здійснювати раціональну побудову тренувального процесу в одному тренувальному занятті, мікро- та мезоциклах. Для цього необхідно проводити контроль за виконанням тренувальних навантажень, динамікою станів спортсменів та рівнем їх підготовленості. Порівнюючи результати педагогічних спостережень за тренувальним процесом спортсменів з показниками тестування та програмою їх підготовки, тренер-викладач визначає ступінь відхилення між планом підготовки та фактичним результатом їх виконання та вносить відповідні корективи. Ефективність тренувального процесу багато в чому залежить від правильного використання різноманітних засобів і методів відновлення (педагогічних, медично-біологічних, психологічних) [3; 5].

Керування змагальною діяльністю включає підготовку спортсменів безпосередньо до змагань, проведення розминки перед змаганнями, настрої спортсменів перед змаганнями, керівництво спортсменами у процесі проведення змагань, розбір та аналіз змагань [2].

Не дивлячись на велике психічне напруження та стресові ситуації, тренер-викладач повинен залишатись урівноваженим, зберігати витримку та самоконтроль, у спокійному тоні робити спортсменам зауваження та морально підтримувати їх.

У практичній діяльності тренеру-викладачу приходиться приймати участь в організації та проведенні змагань. Для цього йому необхідно знати тенденції розвитку та актуальні проблеми виду спорту, правила змагань та основи суддівства.

Вважаємо, що науково-методична діяльність є однією з найважливіших. Вона складається з умінь навчити осіб, які займаються, техніко-тактичним прийомам обраного виду спорту, виховати фізичні та моральні якості, формувати всебічно гармонійну людину. Процес навчання включає умінь тренера-

викладача зразково наочно показати рухову дію, доступно розказати про її виконання, правильно підібрати підвідні та імітаційні вправи, а також виявити основні помилки при виконанні вправи й прийняти необхідні заходи до їх виправлення.

При вихованні фізичних та морально-вольових якостей тренер-викладач повинен диференційовано підходити до методичних прийомів навчання, визначення тренувальних навантажень, підбору відповідних засобів та методів тренування з урахуванням індивідуальних особливостей своїх учнів, рівня їх функціональної підготовленості та розвитку фізичних та психічних якостей.

Тренер-викладач повинен постійно приймати участь у науково-методичній роботі, в проведенні наукових досліджень, підготовці методичних листів і статей. Для цього йому необхідно володіти навичками введення науково-дослідної роботи: вміння ставити завдання, підбирати відповідні методи та методики дослідження, вміння обробляти та аналізувати отримані дані, формулювати висновки та практичні рекомендації.

Участь тренера-викладача у процесі відбору юних спортсменів до занять спортом. Ця діяльність тренера-викладача складається з його уміння на основі знань, педагогічного досвіду та використання відповідних засобів і методів виявляти найбільш здатних й талановитих дітей до занять спортом. Відбору дітей сприяє визначення потенційних можливостей різних систем організму до виконання специфічної діяльності спортсмена, рівня розвитку спеціальних фізичних якостей, психічної стійкості до тренувальних і змагальних навантажень.

В успішній творчій роботі тренера-викладача особливу значимість набуває його самовдосконалення. Тренер-викладач повинен виховувати в собі працьовитість, поповняти запас теоретичних знань, уважно вивчати все передове в методиці викладання, постійно вдосконалювати свою педагогічну майстерність.

Ефективна реалізація тренером-викладачем розглянутих напрямів роботи у процесі багатосторонньої професійної діяльності визначається любов'ю та відданістю до своєї професії, компетентністю, а саме досконалим володінням своєю спеціальністю, педагогічними здатностями та високим рівнем особистісних якостей.

Для успішного здійснення професійної діяльності тренеру-викладачу необхідно мати педагогічні здатності, які тісно взаємозалежні з його особистісними якостями, професійною підготовленістю і формується на основі достатньо високого рівня розвитку таких психічних якостей, як спостережливість, мислення, пам'ять, творче уявлення та ін. [1].

У сучасній педагогіці та психології спорту прийнято виділяти та розглядати наступні види педагогічних здатностей: дидактичні, академічні, комунікативні, організаторські, психомоторні, авторитарні, перцептивні, експресивні, здатність керувати своїми емоціями, конструктивні [1].

Тренерові високої кваліфікації властиві постійний пошук нових шляхів, способів і прийомів висловлювання й показу навчального матеріалу, вироблення міцних навичок і умінь. У нього розвинена здатність бачити перспективи розвитку, знаходити вірні шляхи до рішення виникаючих проблем, враховувати в тренувальному процесі вікові й індивідуальні особливості спортсменів.

Формулювання мети роботи. Метою нашого дослідження було охарактеризувати зміст програми розвитку професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація завдань вдосконалення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту передбачає визначення педагогічних технологій професійної підготовки фахівців в умовах післядипломної освіти. Це допоможе забезпечити виховання особистостей, здатних до плідної професійної праці у сучасних умовах, які володіють відповідною професійною компетентністю і впроваджують в свою практичну діяльність не тільки систему спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованість та зрілість професійно значущих якостей.

Підвищення рівня підготовки викладачів та тренерів з обраних видів спорту в умовах післядипломної освіти охоплює різні сфери змісту і методів професійної діяльності згідно сучасних вимог, а також стосується як традиційних завдань з підвищення рівня підготовки тренерів і вдосконалення їх знань, так і завдань та проблем викликаних специфікою конкретного виду спорту [1].

У зв'язку з вищезазначеним, у багатьох регіонах країни виникла необхідність удосконалення професійної підготовки тренерів-викладачів, що працюють як у спорті вищих досягнень, так і у спортивних школах та клубах оздоровчої спрямованості. Спираючись на вищенаведене нами було обґрунтовано необхідність проведення курсу підвищення кваліфікації тренерів-викладачів з фігурного катання на ковзанах та хокею з шайбою.

У ході підготовки курсу підвищення кваліфікації фахівців з обраних видів спорту ми орієнтувалися на останні тенденції в освіті, використовуючи компетентнісний підхід та вказуючи на компетенції, якими повинні володіти, на нашу думку, фахівці з фігурного катання на ковзанах та хокею з шайбою.

Підвищення кваліфікації та розвиток професійної компетентності фахівців здійснювалися з урахуванням прогнозів соціально-економічного та політичного розвитку держави, запровадження адміністративно-процесуальних механізмів виконання Законів України, освітньо-кваліфікаційних характеристик за професіями, інших нормативно-правових актів, які реалізується через сукупність професійних програм до вдосконалення їх знань в обраному виді спорту.

Для виконання завдань дослідження нами було сформовано науково-методичний комплекс забезпечення курсу, який сприяє отриманню нового рівня знань та умінь необхідних тренеру-викладачу для виконання тренерської роботи у сучасному спорті та підвищенню ступеню його професійної підготовки відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня.

На основі розроблених критеріїв запропоновано методику діагностики рівнів розвитку професійної компетентності фахівців з фігурного катання на ковзанах та фахівців з хокею з шайбою, яка включає: з'ясування ступеня мотивації саморозвитку та самовдосконалення, дослідження структури професійної спрямованості слухачів курсів, визначення рівнів знань та умінь спеціалістів щодо вирішення професійних завдань.

Пропонована рівнева характеристика розвитку професійної компетентності фахівців з даного фаху дозволила дати цілісну характеристику професіоналізму фахівців, з'ясувати реальний стан проблеми, виявити найменш розвинуті компоненти професійної компетентності слухачів курсів і на цій основі визначити зміст процесу їх професійного вдосконалення, виявити шляхи та вибрати відповідні засоби усунення недоліків, простежити за динамікою розвитку професійної компетентності фахівців.

Підготовка слухачів курсу підвищення кваліфікації була спрямована на оволодіння системними знаннями, котрі пов'язані з фізіологічними, психологічними, історичними, соціальними, етичними та спеціальними аспектами спорту.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Розробка змісту навчального процесу підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання та спорту передбачає наступне: задоволення потреб сфери фізичної культури та спорту у висококваліфікованих фахівцях; задоволення потреб особистості фахівця з фізичного виховання та спорту в оволодінні професійно орієнтованими знаннями, спеціальними уміньми та навичками і в розвитку творчих можливостей для успішної професійної діяльності; вдосконалення практичної спрямованості навчального матеріалу курсів підвищення кваліфікації слухачів з урахуванням їх професійної майстерності та досвіду; оптимізації співвідношення базової вищої фізкультурної освіти слухачів і змісту курсів підвищення їх кваліфікації.

Таким чином, нами охарактеризовано зміст розвитку професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти.

Подальші перспективи полягають у розробці науково-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти.

Використані джерела

1. Медведєва І.М. Теоретико-методичні основи технології навчання майбутніх фахівців зі складно-координаційних видів спорту : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / І.М. Медведєва – К., 2010. – 435 с.
2. Савин В.П. Теория и методика хоккея : [учебник] / В.П. Савин. – М. : Академия, 2003. – 214 с.
3. Савин В.П. Хоккей : [учебник для институтов физической культуры] / В.П. Савин. – М. : Физкультура и спорт, 1990. – 320 с.
4. Neumann G. Specific issues in individual sports cycling // Endurance in sport. – Oxford: Blackwell scientific publication. – 1992. – P. 582–596.
5. Strength and Power in Sport // Edited by P. Renstrom. – Blackwell Scientific Publication. – 1992. – P. 249 – 265.

Zavalniuk O.V.

THE CONTENT OF THE PROGRAM OF DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

The article discusses issues related to the problem of development of professional competence of specialists in physical education and sport in the system of postgraduate education. Content of the program is characterized by the development of professional competence of specialists in physical education and sport in the system of postgraduate education.

Key words: *training, coach and teacher, professional competence, training courses, coaching activities.*

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.